

Շարլոթ Բրոնթե

ԶԵՅՆ ԷՅՐ

Անգլերենից թարգմանեց Արամ Բոստայշանը
Նկարազարդումները՝ Էդմոնդ Գարեթի

Երևան 2018

Բրոնի Շարլոթ
Բ 914 Տեսակ/ Շարլոթ Բրոնին. -Երև. Եղիշ պրինտ, 2018.- 664 էջ:

Անգլիացի վիճականութիւն Շարլոթ Բրոնին (1816-1888) իր սոցիալ-հոգիանական վիպում՝ պարզունակ է, որը առջևս ճակատապրի մասին: Վեց համարձակ կերպով մերկացնում է բորժուական հասարակության արարտքը, պապունու վիկորդիական դարաշշանի Անգլիայում կընց իրավապորկ վիճակի մասին: Այն բողոքիված է սոցիալական անարդարությունների դեմք բողոքի շնչով:

Թարգմանություններ առաջին անգամ լույս է դրես 1959 թ.-ին: Առ զրբի այր ամբողջական վերահսկողություն է՝ ըստ բնագիր բարբերակի:

ISBN 978-9939-75-249-5

© Եղիշ պրինտ

Այս գիրքը հեղինակը հարգանքով
նվիրում է Ռ. Մ. Թերերեցին:

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ օրն այլևս ոչ մի հնար չկար զրունելու: Ճիշտ է, առավոտյան մենք մի ժամ թափառել էինք տերեւաթափ եղած պարտեզում, բայց ճաշից հետո (եթե հյուրեր չէին լինում, տիկին Ռիդը կանուխ էր ճաշում) ձմեռային սառը քամին մոայլ ամպեր կուտակեց, և այնպիսի սարսուս ազդող անձրն տեղաց, որ նորից դուրս գալու մասին խոսք անգամ լինել չէր կարող:

Գոհ էի դրանից: Ես երբեք չէի սիրում երկար զրունել, հատկանիս ցուրտ երեկոներին: Նա պարզապես սարսափելի էր թվով տուն վերադառնալը խոնավ աղջամուղջին, երբ ձեռքերին ու ոտքերին մասները թմրում էին, իսկ սիրուս ճմկում էր Բեսսի՝ մեր դայակի մշտական վինթինթոցներից և, Եիզա, Զոն ու Զորշիանա Ռիդերի համեմատությամբ, իմ ֆիզիկական թուլության նվաստացուցիչ գիտակցությունից:

Այդ Եիզան, Զոնը և Զորշիանա հյուրասենյակում այժմ հավաքվել են իրենց մոր շուրջը: Օջախի առաջ՝ թախտի վրա, կիսապառկած, շրջապատված իր սիրելիներով (այդ պահին նրանք ոչ վիճում էին, ոչ էլ լաց լինում), տիկին Ռիդը կատարյալ երշանիկ էր զգում: Նա ինձ զրկել էր իր ընտանեկան խմբին միանալու իրավունքից՝ ասելով, թե ցավում է, որ ստիպված ինձ հեռու պահել երեխաներից այնրան ժամանակ, մինչև որ Բեսսին իրեն չհայտնի, և ինըն էլ չհամոզվի, որ լուրջ կերպով աշխատում եմ փոխել ինձ՝ դառնալ ավելի երեխայական, շփմող, ավելի համեղի ու աշխայիժ, ավելի

պայծառ, բարի և անկերծ, իսկ մինչ այդ նա ստիպված էր ինձ գրկել բոլոր հաճույքներից, որոնք նախասահմանված են միայն գոհ ու երջանիկ մանուկների համար:

- Իսկ ինչ է ասում Ռեսախն, ինչ եմ արել.- հարցը ես:

- Քնի, չեմ սիրում թօնինդիր մարդկանց կամ հարցասերներին. բացի այդ՝ ուղարկի անտանելի է, եթե երիշան այդ ձևով է խոսում մեծահասակների հետ: Նստիր մի տեղ և մինչև չսովորեն սիրալիր խոսել, յուռ մնա:

Հյուրածակներին կից մի փորդիկ ճաշատնյակ կար: Ներս սողացի ամենող: Մենյակում մի գրապահարան կար: Շուտով ընտրեցի մի հատոր՝ նախապես համոզված լինելով, որ այս լի է նկարներով: Բարձրանալով լուսամուտի գոգին՝ թուրքի նման ծալքաստիկ նստեցի, կարմիր, հաստ վարագույրներն ընդհուար իրար քաշելով՝ ինձ ծածկեցի և, այդախոսվ, երկու կողմից էլ բաժանվեցի դրսի աշխարհից:

Աշից ինձ պաշտպանում էին ալ վարագույրների մեծ ծալքերը, ծախից՝ պատուհանի ապակիները, բնել ինձնից չեն ծածկում նոյենմերեցան մոայլ օրվա պատկերը: Թերթելով գրքի էջերը՝ մեջքնդմեց նայում էի պատուհանից դորս և դիտում ձմեռային հետևեսօրյա տեսարանը: Հեռվում ձգվում էին ամպերի և մատահուովի գորշ կոյստեր, ավելի մոտ փոլել էր անձրևաշաղ մարզագետնեն ու փորորկահար մացառուր, վշտահար ոռնում էր վայրի քամին, որի ուժեղ հոսանքը քշում, տանում էր անընդհատ տեղացող անձընը:

Նորից նայեցի գրքին: Դա Բիութիքի «Բիթունանական թոշունների պատությունն» էր: Ըսդհանրապես, գրքի տեքստում ինձ թի էր հետաքրքրում, բայց կային որոշ ներածական էջեր, որոնք, ինչքան էլ երեխա լինելի, չեն կարող իմ ուշադրությունը չզրավել: Դրանք այս էջերն ինձ, որտեղ խովում էր ծովային թշունների ապաստարանների՝ մենավոր ժայռների ու հրվանդանների մասին, որտեղ միայն նրանք էին բնակվում: Խոսվում էր նորվեգիայի ափերի մասին, որի հարավային ծայրից՝ Լինդենսենի կամ Նեզի հրվանդանից մինչև Նորդ Քեյա, փոփոլ էին բազմաթիվ կղզիներ՝

«Ուր օվկիանի խայն հործանուտները
Եռ են զալիս մերկ կղզիների մոտ՝
Հյուսիսում հեռու, հործանքն Ատլանտի
Հերիդներին է բախվում հողմահար»:

Տի կարող չնկատել նաև Լապլանդիայի, Սիբիրի, Շափշրեգենի, Նոր Երկիրի, Խալանդիայի, Գրենլանդիայի դաժան ափերի նկարագրությունը, «ընեռային երկրների անափ տարածությունը, այդ անբնակելի մոռայ անսպատները, սառնամամինների և ձան հավիտնական հայրենիքը, որտեղ սառադաշտները անհամար ձմեռների ընթացքում կոտտակվում են իրար վրա՝ կազմելով ալյան բարձունքներ, որոնք շրջապատում են թևերը և ավելի ևս դաժան դարձում այնտեղի ծայրահեղ ցորտը»: Այդ սպիտակ-մահկան թագավորության մասին ես ունեցաւ իմ սեփական պատկերացումը, որը թեև մշուշապատ, բայց տարօրինակ ձևով հուզիչ էր. նման էր այն բոլոր կես ըմբռնված պատկերացումներին, որոնք անորոշ կերպով ծունդ են առնում երեխայի ուղեղում: Այդ ներածական էջերը, որոնք բացատրում էին տեքստում եղած դրվագազրերի նշանակությունը, յուրահատուկ իմաստ էին տալիս փրփրահեղ հործանքների մեջ կանգնած մենավոր ժայռին, ջարդված նավակին, որը դուրս էր շպրտված ամայի ափ, սառը և մահկան պես զունաստ լուսնին, որը գորշ ամպերի միջից նայում էր խորտակվող նավին:

Տեմ կարող ասել, թե ինչ զգացում էր իմ մեջ առաջացնում լրված գերեզմանատունն իր փորագրված տապանաքարերով, դարպանները, երկու ծառը, նրա ցածր հորիզոնը, որը շրջապատված էր կիսախարիսով պատով, և նորալուսինը, որն ազդարարում էր աղջամուղի իջնելու մասին:

Այս երկու նավերը, որոնք կանգ էին առել անշարժ ծովում, ծովային ուրվականներ էին թվում:

Ես արագործն շուր տվեցի էջը, որտեղ պատկերված տասանս աշխատում էր գորի կապոց խլկ. նա սարսափեցրեց ինձ:

Նոյնպիսի սարսափ ազդեց նաև ժայթի վրա նստած մն.

Եղթերավոր արարածը, որը դիտում էր հեռվում՝ կախաղանի շուրջ խոնված ամրոխին:

Ցուրաքանչյուր նկար ուներ իր պատմությունը, որն անհասկանալի էր իմ շիատունացած ուղեղի և անկատար ընկալումների համար, բայց վերին աստիճանի հետաքրքիր. այսպահ հետաքրքիր, որքան բոլոր այն ինն հերիաքները, որ պատմում էր մեզ Բենակին ձմռան Երեկոներին, երբ պատահանմար բարի տրամադրություն էր ունենաւ: Անկասենյակում, արդուկենու սեղանը օջախին մոտ բաշելով, նա թույլ էր տալիս մեզ նստել սեղանի շուրջը և, արդուկենով տիկին Ռիդի շրջագցեստի բոլորածալերը կամ ծայրավորելով նրա գլխադրիկի նզրերը, հագեցնում էր մեր բուռն հետաքրքրությունը՝ պատմելով զանազան սիրային անցքեր ու արկածներ, որոնք փոխ էին առնվազ վաղեմի կախարդական հերիաքներից ու ավելի ինն բալաղներից, կամ էլ ինչպես հայտնարքենցի ավելի ուշ՝ «Պամելայից» և «Միրլենի հերցոգ Հենրիից»:

Գիրքը բռնած ծնկներին վրա՝ են երջանիկ էին տրամատուկ ձևով: Վախենում էի, որ ինձ կխանգարեն, և դա, դժբախտաբար, շտուռ պատահեց: Փոքրիկ ձաշասենակի դուռը բացվեց:

– Էյ, տիկին Տրումություն, – հնչեց Զոն Ռիդի ձայնը: Նա թեց. սենյակը դատարկ էր:

– Ո՞ր գրողի ծոցի է, մտել, – շարունակեց Զոնը, – Լիզզի: Զորչի, – կանչեց բոյքերին, – Ձեյն այստեղ չէ: Ասա մամային, որ դուքս է վախեն անձրին տալ: Անստունի մեկը:

«Լավ է, որ, վարագույներն իրար բաշելով, ծածկեցի ինձ», – մտածեցի և ջերմորեն ցանկացա, որ նա իմ թարսուցը չգտնի, թեև Զոն Ռիդը չէր էլ կարող ինձ գտնել: Դրա համար ոչ հասուկ սրատեսություն ուներ և ոչ էլ հասուկ շնորհը, բայց էլիզան, որն այդ բոպեին զլուխը դռնից ներս մտցրեց, անմիջապես ասաց.

– Ասպայման լուսամուտի գոգին է, Զոն:

Ասմիջապես դուրս եկա իմ թարսուցից: Ամենից շատ վախենում էի, որ Զոնն ինձ այդտեղից դուրս բաշեր:

– Ինչ է հարկավոր քեզ, – հարցրի կեղծ հնազանդությամբ:

– Ասա՝ «Ինչ է Ձեզ հարկավոր, պարմն Ռիդ», – պատահանեց նա:- Ես ուզում եմ, որ մոտենաս ինձ, – և, նստելով բազկաթոփն, ձեռքի մի շարժումով ցոյց տվեց, որ մոտենամ և կանգնեմ նրա առաջ:

Զոն Ռիդը տամաշորս տարեկան դպրոցական էր՝ չորս տարով ինձանից մեծ, իսկ իմ տասը տարին հազիվ էր լրացել: Իր տարիի համար նա բավականին խոշոր էր, գորշագույն մաշկով և անառողջ տևսրով, կոպիտ դիմագծերով, անսովոր խոշոր ձեռքերով ու ոտքերով: Ճաշի ժամանակ սովորաբար չափից ավելի էր ուսում, որից նրա հայացը դառնում էր պղտոր, անխաստ, իսկ այտերը՝ թատամած: Նա հիմա պետք է դպրոցում լիներ, բայց մայրը նրան մեկ-երկու ամսով տուն էր թերեկ «քոյլ առողջության պատճառով»: Պարոն Մայսոր՝ ուսուցիչը, գտնում էր, որ լավ կլիներ, եթե նրա համար տնից թիզ խմորելին ու բաղցրավենիր ուղարկեին, բայց մայրական սիրտը վրդովվելում էր այդպիսի կրպիտ վերաբերմունքից և ավելի շատ հակած էր ընդունելու այն «ազնիվ» տեսակենտը, քան որի՝ Զոնի գոնատությունը հետևամբ էր գերիողնահության ու, գուցե և, տան կարոտի, որը ներքուստ մաշում էր նրան:

Զոնն առանձին սեր չէր տածում դեպի մայրը և քոյքերը, իսկ ինձ ասում էր: Նա վախեցնում ու պատժում էր ինձ, և դա ոչ թե շարար երկու-երեք կամ օրական մեկ-երկու անգամ, այլ շարունակ: Իմ յորաքանչյուր նյարդը վախենում էր նրանից, ցնցվում, երբ նա մոտենում էր ինձ: Շոպեներ էին լինում, երբ ես ինձ բոլորուին կորցնում էի սարսափից, որովհետև նրա սպառնալիքների ու վիրավորանքների դեմ ոչ մի պաշտպան չունեի: Ծառաները չէին ուզում բարկացնել իրենց երիտասարդ տիրոջը՝ ինձ պաշտպանելով, իսկ տիկին Ռիդը այդպիսի դեպքերում պարզապես կոյց ու խուզ էր ձևանուս. երբեք չէր նկատում, թե ինչպես է Զոնը ծեծում ու վիրավորում ինձ, թեև նա այդ անուս էր երբեմն մոր ներկայությամբ, իսկ ավելի հաջախ՝ նրա թիկունքում:

Սովոր լինելով հասպանդիկե՛ Զոխին՝ մտտեցա նրա բազ-կաթողին: Ամրողջ երեք րոպէն նա հանում էր լեզուն այնքան, որքան կարող էր, և ցոյց տալիս ինձ: Ես գիտեի, որ շոտով կիարվածի: Մարսափով սպասելով հարվածին՝ մտածում էի, թե ինչքան գարշելի ու այսանդակ է նա: Ըստ երևույթին, իմ դեմքից նա գորչակեց այդ մորթըրը, որովհետև առանց մի բառ արտասանելու, հանկարծ ձեռքը բարձրացրեց և թափով հար-վածեց: Ես օրորվեցի, բայց, հավասարակշռությունս պահպա-նելով, նրա բազկաթողից մենք երկու բայլ հետ քաշվեցի:

– Ահա թեզ թիշ առաջ մամային տված համտուցն պատաս-խաններից համար, – ասաց նա, – և այն բանի համար, որ թարմվել էիր վարագույրների նետուում, և այն բանի համար, որ երկու րոպէն առաջ այդպես նայում էիր ինձ, դու, առնեն:

Ըստելացած լինելով Զոն Ռիդի վիրավորամբներին՝ մտքովս անգամ չեր ամենում պատասխաններ տալ: Անո- ծում էի, թե ինչպես դիմանամ նրա երկրորդ հարվածին, որ, անշուշտ, պետք է հետևեր վիրավորամբնի:

– Բնչ էիր անում վարագույրների նետուում, հարցրեց նա: – Կարդում էի:
– Ցոյց տուր գիրքը:

Մտտեցա պատուիանին և բերեցի գիրքը:
– Գործ չոննես մեր գրքերի ինս: Դու ալբում ես մեր հաշ- վին, մաման է ասում: Դու չքափոր ես, որ հայրը թեզ ոչինչ չի թողել, դու պետք է, ողորմություն խնդրես և ոչ թե ապես այստեղ ջննդյմնին երկսաների հետ, ուտես նույն ճաշերը, ինչ որ մննը, և մեր մայրիկի հաշվին շորեւ հազնես: Ես թեզ կոտորեցնեմ ինչ է նշանակում բրրբկ իմ զրապահանի գրքերը, որովհետու դրանք ինս են, ամրողջ այս տունն ինձ է պատկանում կամ կպատկանի մի բանի տարի հետո: Գնա և կանգնիր դրան մոտ, հայելուց ու լուսամուտից հետո:

Հազարդվեցի՝ սկզբում չգորչակելով նրա մտադրությու- նը, բայց երեք տեսա, որ նա գիրքը բարձրացրեց, որպեսի շպրտի ինձ վրա, ահից միշտ արձակեցի ու բնագդով մի կողմ ցատկեցի, բայց ոչ այնքան արագ: Հաստ գիրքը կպավ ինձ,

Ես ընկա, գլուխ կպավ դրանք և կրտրվեց: Վերից սկսեց արյուն հոսել, ցավս անտանեի էր, և սարսափը հանկարծ տեղի տվեց որիշ զգացմունքների:

– Չար և անիրամի տղա, – ծացի, – դու նման ես մարդաս- պանի, սորուկների վրա նշանակված վերակացուի, դու նման ես հոռմեական կայսեր:

Ես կարդացել էի Գորդսմիթի «Հռոմի պատմությունը» ու կազմել էի սեփական կարծիք Ներոնի, Կայիգուլայի և ուրիշ թօնականների մասին: Վաղուց թարուն համեմատություններ էի անում, բայց երեքը չէի կարծում, որ երբեքն կարող նմ այդ խոսքերը բարձրածայն արտասանել.

– Բնչ, Բնչ, – գորոց նա, – ում ես այդպես անվանում, լս- ցիք, Եղիզա, Զորջիանա, ես կասեմ մայրիկին, բայց նախքան այդ...

Նա, առանց մտածելու, նետվեց ինձ վրա: Ես զգացի, թե ինչպես ժանկեց մազերս և ուսս, բայց նրա առաջ կանգնած էր մի հուսահատ չակ: Ես, իրոք, առջևս տեսմում էի մի բռնա- կալ, մարդասպան: Արյան կաթիխները սկսեցին հոսել վզիս վրայով, և սուր ցաւիք զգացի: Ցավերը մի պահ խացրին իմ մեջ եղած սարսափը, և ես ցասումով դիմադրեցի նրան: Տեմ հիշում, թե ինչ էին անում ծերերս, բայց նա ծաց.

– Առնեն, առնեն, – և բարձրածայն ոռնաց: Օգնությունը մտիկ էր, Եղիզան և Զորջիանան վազեցին տիկին Ռիդի հետևից, որ բարձրացել էր վերեսի հարկը: Նա եկավ, նրան հետևուս էին Բնախն իր սպասուիկի երրոտի հետ: Մեզ բաժանեցին, և ականջիս հասան հետևյալ խոսքերը:

– Մի տեսնեիր, թե ինչպիսի կատաղությամբ նետվեց պա- րուն Զոնի վրա:

– Ո՞վ էր պորթկման այսպիսի պատկեր տեսել:

Վերջապես տիկին Ռիդը հրամայեց,

– Տարեք սրան և փակեք կարմիր սենյակում:

Չորս ծեռքեր անմիջապես բռնեցին ինձ և տարան վերեսի հարկը:

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ես դիմադրում էի ամրող ուժով: Դա ինձ համար նոր երևոյց էր, մի հանգամանք, որն ավելի խորացրեց այն վատ կարծիքը, որ Բեսսին և օրիորդ Էրբուտը կազմել էին իմ մասին: Իրականում ես անշահա էակ էի, քայ ինձ կորցրել էի, ինչպես կատեր Ֆրանսիացին: Հասկանում էի, որ բռնկական բռնկումը բավականին փորձանք թրեց զլիսիս, և, ինչպես ամեն մի բռնստացած ստրուկ, հուսաբեկիս պատրաստ էի ամեն ինչ:

- Ձեռքերը բռնիր, օրիորդ Էրբուտ կատաղած կատու է դարձել:

- Ամոք, ամոք,- գոռաց տիկնոց սպասուիին:- Ինչ անվայել վերաբերմունք, օրիորդ էյր, հարվածել երիտասարդ ջննութմնին՝ Զեր բարերարի որդոնն, Զեր երիտասարդ տիրոջը:

- Տիրոջը, ինչպես թե տիրոջը: Մի՞թե ես աղախին եմ:

- Ո՛չ, Դուք աղախնից ել վաս եք. Զեր ապրուսի դիմաց ոչինչ չեր անում: Նստեք այստեղ և մոտածեք Զեր անվայել արարքի մասին:

Մինչ այդ ինձ թրել էին տիկինն Ռիդի նշած սենյակը և նետել թախտին: Աւմտեղ շարժումով՝ զապանակի պես ուզեցի դուրս պրծել, քայ երկու զոյս ձեռքեր ինձ անմիջապես գամեցին տեղում:

- Եթե հանգիստ չնստեր, ստիպված կլինենք կապել Զեզ թախտին,- ասաց Բեսսին:- Օրիորդ Էրբուտ, տվեր Զեր կապչները: Սա իմ կապիչներն անմիջապես կըսորասի:

Օրիորդ Էրբուտը շուր եկավ, որպեսզի իր հաստ ոտքից հանի կապիչը. ինձ կապելու նախապատրաստությունը և սպասվելիք նոր անարգանքը մի փոքր թուլացրին ցատում:

- Մի համեմետը, բացականչեցի,- այլև չեմ շարժվի:- Եվ այդ ապացուցելու համար ձեռքերով ամուր բռնեցի թախտից:

- Հայ,- ասաց Բեսսին,- և երբ համոզվեց, որ ես իրոք հնազանդվեցի, բաց թողեց ինձ: Այսուհետև նա և օրիորդ Էրբուտը, ձեռքերը կրծքներին ծալած, կանգնեցին իմ առջև և սկսեցին խորհրդավոր ու անվստահ ինձ նայել. կարծես կասկածում էին իմ խելքի նորմալ վիճակի վրա:

- Նա առաջ երբեք աղդախսի բաներ չեր անում,- վերջապես ասաց Բեսսին՝ դիմելով օրիորդ Էրբուտին:

- Բայց այդ բոլորը միշտ էլ եղել է նրա մեջ: Ես հաճախ եմ հայտնել տիկինն Ռիդին իմ կարծիքն այս երևսայի մասին, և տիկինը համաձայնն է, ինձ հետ: Սա շատ սուտափուս է: Ես երբեք չեմ տեսել, որ սրա տարիքի երեխան այդքան ծածկամիտ լինի:

Բեսսին չպատասխանեց, քայ մի փոքր հետո, դիմելով ինձ, ասաց.

- Պետք է իմանաք, օրիորդ, որ Դուք պարտական եք տիկինն Ռիդին: Նա Զեզ պահում է: Եթե տնից վտարի, ստիպված կլինեք զնալ աշխատանոց:

Այդ խոսքերին չին կարող առարկել. դրանք ինձ համար նորություն չին, կյանքին առաջին հիշողությունները կապված են նման այլնարկների հետ: Իրենցից կախված լինելու այդ կշռամբանքը իմ ականջին դարձել էր անորոշ, միապահուած, քայ ցավախի ու տանջալից մի երգ, որն ինձ հասկանալի էր միայն կիսով չափ: Օրիորդ Էրբուտը շտապեց ավելացնել:

- Եվ չկարծեք, որ Դուք հավասար եք օրիորդներին ու պարուն Ռիդին, եթե տիկինն Ռիդն այնքան բարի է, որ Զեզ դաստիարակում է նրանց հետ միախին: Նրանք հարստություն կունենան, իսկ Դուք ոչինչ չեր ունենա: Դուք պետք է հնազանդ լինեք և աշխատեք հաճոյանալ նրանց:

- Ինչ որ ասում ենք, Զեր օգտի համար է,- ավելացրեց Բեսսին ավելի մեղմ տոնով,- աշխատեք լինել օգտակար ու դուրեկան, այս ժամանակ, գուցե, այս տանը Դուք հարազատի պես զգաք, իսկ եթե գագագեք ու կոպիտ լինեք, հավատացած եմ, տիկինն Ռիդը Զեզ դուրս կվոնդի տնից:

- Բացի այդ,- ավելացրեց օրիորդ Էքրոտը,- Ասուլած կապատճի սրան: Նա կարող է բռնկումների պահին մահացու հարված հասցնել սրան, և հետո ինչ կիխնի նրա հետ, ուր կզնա: Գնանք. Բեսախ, թող մենակ մնա, երբեք չէի ուզենա սրա բնավորությունն ունենա: Երբ մենակ մնար, աղոթե՛ք, օրիորդ էյր, իսկ եթե չզգջար, ծխմելովցից մի որևէ վատ բան կարող է ներս մտնել և տանել Ձեզ:

Նրանք հեռացան՝ իրենց հետևից դուռը ծածկելով ու կող-պետով:

Կարմիր մենակում ոչ որ չէր ապրում, այստեղ գիշերում էին շատ հազվադեպ, ավելի ճիշտ՝ երբեք: Միայն Գերասիեղ Հոլլ այցելողների բազմությունն էր երբեմն ստիպում տիրո-քը օգտագործել այս մենակի հարմարությունները, թեև այդ մենակը տաս ամենաշեշտ մենակներից մենքն էր: Կարմիր փայտից պատրաստած վիթխարի պյուներով մահ-ձակալը, որի շորջը կախված էին մուզ կարմիր գույնի վա-րագույններ, կանգնած էր որպես մի խորան մենակի կինուում. երկու մեծ լուսամուտները միշտ կիսով չափ ծածկված էին վարագույններով, որոնք պատրաստված էին սոյս կոռորց և զարդարված էին ծաղկեցչյաններով ու գեղնցիկ ծաբերով, գորգը նոյնանս կարմիր էր: Անհանկալի մուզ դրված տեղա-նը ծածկված էր այ գոյնին մահութով, պատերը զարդարված էին կարմրավուն-բաց դարչնագույն նախշերով, զգեստապա-հարանք, զարդաշեղանը և բազմոցները հղկված, փայլ տված կարմիր փայտից էին: Այս մուզ ֆուփ վլա բարձրանում էր մահձակալի փետրալից ներքնակների ու բարձերի կույտը, որը ծածկված էր ձյունի նամակ սպիտակ ծածկոցով: Սպիտակ ծած-կոց ուներ նաև մահձակալի մնարի մուզ տեղափորված փա-փուկ բազմաթոր, որի առաջ դրված էր մի ուսնաթռողիկ: Այդ բազկաթռոր, ին կարծիքով, նման էր սպիտակ գահի:

Մենակը ցուրտ էր, որովհետև հազվադեպ էին տարաց-նում: Այստեղ տիրում էր լուռջուն, որովհետև հետո էր ման-կասնյակից և խոհանոցից, խորհրդավոր էր, որովհետև հա-մարյա ոչ որ այդ մենակը չէր մտնում: Շաբաթ օրերը միայն

սպասուիին մարրում էր հայելիների և կահույքի վրա կու-տակված մի շաբաթվա փոշին: Խորը տիկին Ռիդն էլ մեծ ընդմիջումներով էր այցելում այդ սենյակը, որպեսզի սոու-գեր պահարանի ինչ-որ գաղտնի արկղ, որի մեջ պահվում էին ընտանեկան մի բանի փաստաթղթեր, իր բանկարժեք իրերի արկղիկը և վախճանված ամուսնու մանրանկարը: Եվ հենց այս վերջին հանգամանքի մեջ էլ թաքնված էր կարմիր սենյակի գաղտնիքը՝ այս նզովքը, որը դրոշմված էր այդ սեն-յակի վրա՝ չնայած նրա շրջողությամբ:

Պարոն Ռիդը վախճանվել էր ինը տարի առաջ: Հենց այս սենյակում էր նա փետ իր վերջին շունչը, այստեղ էր պառկած եղել մտած վիճակում, այստեղից էին դուրս տարել նրա դա-գաղը հուղարկավորության մասնակցողները, և այս օրվանից ինչ-որ մոայ երկրուդանությունն հանակել էր տնեցիներին և նրանց հետ էր պահում այդ մենակը համախ մտնելուց:

Ես դեռ նստած էի այս տեղում, որին ինձ մեխել էին Բեսախն և բունու օրիորդ Էքրոտը: Դա մի ցածր բախս էր, որը դրած էր մարմարաց օջախից ոչ հետո: Դմ առջև բարձր կանգնած էր մահձակալը, ինձնից դեպի աջ մուզ գոյնի զգեստապա-հարանք էր, որի պլազման դռանկների վրա արտացըլում էին լոյսի աղոտ շողերը, ձախում վարագույններով ծածկված լու-սամուտներն էին: Նրանց միջև դրված մեծ հայելին կրկնում էր մենակը և մահձակալի դաստարկ վեհությունը: Ես դեռ լրիվ հավատացած չէի, որ դոները փակել էին բանալիով: Ռւստի, երբ վճռեցի տեղից շարժվել, մոտեցած դրանը՝ ստուգելու: Ավանդ, ես բանտարկված էի: Վերադառնալիս անցա հայելու առաջով և ակամայից նայեցի նրա խորության մեջ: Ամեն ինչ այդ ցնորային խորության մեջ թվում էր ավելի ցուրտ և ավե-լի մուրք, բան իրականության մեջ, իսկ տարօրինակ փորրիկ կերպարանը, որն այդտեղից նայում էր ինձ, նրա գունան դեմքն ու ձեռքերը, որ խավարում սպիտակ կետեր էին թվում, նրա սարսափից փայլող աչքերը, որոնք կնայանության միակ նշույներն էին այդ անկննդանության մեջ, իիշեցնում էին իս-կական ուրվականի: Որը նմանվում էր ինչ-որ փորրիկ ոգու՝